

Reviews

BOOK

Anders Erik Røines avhandling är en jämförande studie av det han valt att kalla ansatspraxis för fyra olika instrument – mungiga, trall, langeleik och hardingfela – i norsk folkmusik. Med ansatspraxis avser Røine hur man rytmiskt grupperar toner, motiv och fraser med hjälp av tonansatser. Detta är ett ämne som är tämligen obeforskat och studien fyller ett tomrum inom flera olika områden: spelteknik, organologi, instrumentergonomi och olika former av instrumentidiomatik i bred betydelse, inte minst rörande förhållandet mellan musiker, instrument och andra musikkulturella påverkansfaktorer. Studien är grundligt utförd med utgångspunkt i en rikhaltig empiri och med stöd från tidigare forskning och teoribildning.

Røine har ett intresse för förhandlingar som uppstår mellan förändringar av musikaliska normer, instrumentutveckling, teknik på olika instrument, institutionalisering och praxisgemenskaper vilket fungerat som motor i detta väl utförda avhandlingsprojekt. Dels har det lett till utveckling av en analysmetod med pedagogisk potential och dels till en operationalisering av musiketnologiska begrepp. Av vikt är till exempel Alan Merriams betoning av samband mellan musikens struktur, de handlingsmönster som producerar strukturer och de begrepp och värderingar som ligger bakom beteendemönster. Med hjälp av denna begreppsapparat framstår förändringsprocesser som resultat av ständigt pågående informationsströmmar mellan de olika lagren. Det är i dessa strömmar mellan begrepp, beteende och ljud som studien vuxit fram.

Røine lutar sig mot klassiska teoretiska musiketnologiska referenser som John Blackings studie om djup och ytstruktur hos Vendafolkets musik (1973), nämnda Alan Merriams banbrytande arbete (1964), samt Timothy Rices vidareutveckling av Merriams arbete (1987). Tim Rices modell från 1987 breddar frågan om musikpraxis med flera relevanta perspektiv: "how do people historically construct, socially maintain and individually create and experience music?" (Rice, 1987:473). Røine visar hur Rices modell kan ge insikter i hur funktion och användning av musikinstrument påverkas av historiska, sociala individuella faktorer. Argumentationen är övertygande och resultaten ger nya insikter i hur musikinstrument och musicerande kan kopplas till samhällsförändringar, tillverkningstekniker och estetiska ideal etc. Det hade dock varit intressant även med nyare referenser inom det musiketnologiska området, eller en diskussion kring referensernas historiska kontext.

Med utgångspunkt i Rices nivåer och kommunikationen mellan dem har Røine kunnat undersöka effekter av moderniseringsprocesser gällande instrumentbygge, vilka samhälleliga krafter som påverkat instrumentmakarna, hur förändringarna mottogs och hur de anpassades till existerande praxis

Rytmiske strukturer i norsk Slåttemusikk

En sammenliknende studie av ansatspraksis på munnharpe, tralling, langeleik og hardingfele

Anders Erik Røine

Diss. Kulturstudier. Universitetet i Sørøst-Norge, Rauland, 2024

**DAN LUNDBERG
& EVA SÆTHER**

DOI: <https://doi.org/10.62779/puls.10.2025.27244>

och estetiska uppfattningar, samt vilka som drev förändringsprocessen.

Som ett ytterligare teoretiskt verktyg används begreppet *affordance*, introducerat av psykologen James Gibson i slutet av 1970-talet. Begreppet introducerades som ett radikalt alternativ till föreställningen att miljöns fysiska egenskaper bearbetas och rekonstrueras genom vårt nervsystem innan de uppfattas. Istället, genom den ekologiska psykologin, lanserar Gibson idén att miljöns egenskaper uppfattas direkt, genom alla sinnen. Med *affordance* som begrepp förstärker Røine möjligheten att kunna uppmärksamma och förstå det relationella sambandet mellan musikinstrument och kropp. Det är emellertid oklart vad i diskussionen kring begreppet som lett till nya tolkningar. Denna diskussion hade gärna fått byggas ut och tydligare knytas till studiens tema om rytmiska strukturer. På s. 52 antyder författaren att han inte har som ambition att ge ett bidrag till Gibson's teoretiska bygge, men att det kanske ändå kan vara så att resultaten skulle kunna utgöra ett underlag för vidare forskning i en sådan riktning. Även detta hade det varit intressant att få en återkoppling till senare i texten.

Avhandlingsstudien är i stora stycken byggd på arkivmaterial, men hade inte varit möjlig att utföra utan det ständigt pågående "fältarbete" som Røine sedan många år gör i den folkmusikaliska miljön, i egenskap av professionell utövare. Det faktum att Røine själv är utövare ser vi som en avgörande styrka i avhandlingen. Utan detta hade han knappast kunnat utföra studien.

Låtanalyserna är väl genomförda. Skillnader och likheter i bruket av ansatsformler mellan de olika instrumenten presenteras och tydliggörs i pedagogiska grafer och staplar. Analysmetoden kommer att kunna användas för studier av andra musikinstrument. Det finns också praktiska tillämpningar som kan användas i pedagogiska sammanhang, med analyserna av ansatspraxis som en genväg in i något av det mest centrala i folkmusikens låtspel.

Något som vi saknat är en större diskussion och problematisering av valet av instrument. Vad hade hänt om Røine fokuserat på andra folkmusikinstrument? För läsaren står det klart att Røine väljer dessa för att han har erfarenhet av dem och därmed större möjligheter att utföra analysen – men detta borde motiveras tydligare. Vi har tidigare nämnt att Røines praktiska erfarenhet som utövande musiker är en avgörande styrka. Men det saknas en ingående diskussion och problematisering av olika aspekter av detta.

Sammanfattningsvis utgör Erik Anders Røines avhandling ett viktigt bidrag till ett undanskynt område inom folkmusikalisk praxis och studien är utförd på ett sätt som visar på både teoretisk och analytisk medvetenhet samt på metodologisk kreativitet. Analysen är mycket väl genomförd och slutsatserna är väl grundade i undersökningen. ■